

زورخانه و پهلوانان در نهاوند

اشاره:

آقای حاج مرسی قیاسی (متولد ۱۳۰۱ شمسی) از پیش‌کسوتان ورزش باستانی نهاوند، در سال ۱۳۷۰ از سوی فدراسیون ورزش‌های باستانی و کشتی پهلوانی کشور به دریافت حکمی به‌عنوان «پهلوان صاحب ضرب و زنگ در کلبه‌ی زورخانه‌های کشور» نائل شدند.

تاریخچه‌ی زورخانه‌ها، پهلوانان و مرشدهای نهاوند از جمله اظهاراتی است که این استاد پیش‌کسوت در یک گفت‌وگوی صمیمی بیان داشته‌اند. ضمن تشکر از ایشان و مصاحبه‌گر محترم - آقای محمد جعفر شهبازی مدیر دفتر مؤسسه - از صاحب‌نظران و مطلعان دیگر درخواست می‌شود، «فرهنگان» را با ارسال مقالات و گزارش‌های تفصیلی مربوط به ورزش باستانی و آداب و رسوم پهلوانی نهاوند یاری نمایند.

فصل‌نامه

زورخانه‌ها

زورخانه‌های نهاوند تا آن‌جا که حافظه‌ام یاری می‌دهد عبارت‌اند از:

۱ - زورخانه‌ی بزرگ و زیبای پای‌قلعه. این زورخانه از بهترین زورخانه‌های ایران بود که پس از کشتی گرفتن پهلوان صادق قمی با پهلوانی از نهاوند و دعوایی که در آن‌جا اتفاق افتاده بود، به دستور محمود میرزا حاکم وقت نهاوند (۱۲۴۰ - ۱۲۲۹ ه.ق.) تخریب گردید.

۲ - زورخانه‌ی تیمچه که مالکیت آن را فردی به‌نام حاج میرزالطیف که خود از ورزشکاران معروف بود، سرپرستی می‌کرد.

۳ - زورخانه‌ای در سرازیری خانه سی (خانه دوستی) مربوط به سید حسن از پهلوانان نامی نهاوند (مدت فعالیت حدود ۱۵ سال).

۴ - زورخانه‌ی معروف به پالان‌دوزان به سرپرستی پهلوان ابراهیم آخوندکه

ورزشکاران خوبی در آنجا تربیت شده‌اند.

۵ - زورخانه‌ی دیگری در پای قلعه به سرپرستی روح‌الله قصاب و پسرش که فقط یک سال فعالیت داشت .

۶ - زورخانه‌ی پشت پای قلعه به سرپرستی ابراهیم سلاخ که مدت دو سال فعالیت داشته است .

۷ - زورخانه‌ی کوچی گیان‌راه به سرپرستی پهلوان مرتضی قاسمی .

۸ - زورخانه‌ی معروف به سرخندق به سرپرستی سید میرزا آقای سجادی که مدت ده سال فعالیت داشته است . با رفتن ایشان از نهند فعالیت زورخانه نیز تعطیل شد .

۹ - زورخانه‌ی چهارسوبازار که اوائل جنگ جهانی دوم توسط این‌جانب تأسیس شد و سپس به علت تنش‌های ناشی از جنگ به تعطیلی انجامید .

۱۰ - زورخانه‌ی بزازخانه معروف به راستای نو به سرپرستی محمد صالحی که پس از چند ماه فعالیت تعطیل شد .

۱۱ - زورخانه‌ی نیرو که توسط این‌جانب در خیابان هفده شهریور تأسیس شد و مدت چهل و پنج سال فعالیت داشته و در طول فعالیت خود ورزشکاران خوبی تربیت کرده است . تیم‌های ورزشی این زورخانه همه ساله در مسابقات کشوری شرکت می‌کنند و تاکنون مقام‌های خوبی کسب نموده‌اند . به‌طور مثال اولین بار در مسابقات اراک شرکت کرده و بین هفتاد شهرستان مقام ششم و در سال ۱۳۳۱ در تبریز در بین شهرستان‌های ایران مقام هشتم را کسب نمودند و سرانجام به علت مشکلات مالی و فروش نیمی از ساختمان، زورخانه به تعطیلی کشیده شد .

۱۲ - زورخانه‌ای که اداره‌ی تربیت بدنی در نهند احداث نمود که با عوض شدن‌های مسئول تربیت بدنی یکی دو سال تعطیل شد . و این‌جانب به مدت یک‌سال مربیگری این زورخانه را به عهده داشتم که در این مدت در مسابقه‌های بین شهرستان‌های اطراف ، ورزشکاران نهند از نظر هنرهای فردی اول شناخته شدند .

پهلوانان

اولین پهلوانی که نامش رابه خاطر دارم پهلوان حیدر است که به شمشیرزنی و کشتی‌گیری معروف است . پهلوان حیدر در زمان نادرشاه و حمله‌ی وی به هندوستان نیز شرکت داشته

است. بعد از وی پسرش پهلوان نقی نیز از پهلوانان بی نظیر بوده است.

در زمان ناصرالدین شاه پهلوانی به نام حسین پهلوان رجب در نهاوند زندگی می کرد که در کشتی گرفتن بی نظیر بوده است. وی به تهران، مشهد و ... سفرهایی داشته و در تمامی کشتی‌ها پیروزی را از آن خود ساخته است. از جمله بعد از پهلوان یزدی، پهلوانی به اسم محمد عبدل که به یزدی کوچک معروف بوده است، برای سفر به کربلا از نهاوند می گذرد و پس از کشتی گرفتن با پهلوان رجب به سختی شکست می خورد.

بعد از پهلوان رجب فردی به نام پهلوان ماصاق (محمد صادق) در نهاوند زندگی می کرد که در زمان خود یکه تاز بود. وی دارای هفت پسر بود به نام‌های پهلوان غلامرضا، احمدی، علی‌رضا، میرزا، شیرزاد، پیرزاد و ... که هر هفت نفر یکی بعد از دیگری از پهلوانان نامی نهاوند شده بودند. پهلوان علی‌رضا قصد داشت کشتی‌گیری جهانی شود اما در سفری که به کرمانشاه داشت بعد از آن که یک پهلوان کرمانشاهی را شکست داد در یک غذاخوری به ضرب گلوله کشته می شود.

در زمان فعالیت اولین زورخانه‌ای که نام بردم ناصرالدین شاه به نهاوند سفر می کند در این سفر پهلوان صادق قمی او را همراهی می نماید و به زورخانه‌ی میدان پای قلعه می رود تا با پهلوان نهاوندی به نام پهلوان سیوزی کشتی بگیرد. این کشتی حدود سه ساعت طول می کشد و سرانجام بدون پیروزی هیچ کدام از پهلوانان خاتمه می یابد.

در زمان احمد شاه پهلوانان نامی زیادی در نهاوند زندگی می کردند از جمله پهلوان نایب فریدون، نایب عبدالرحیم، پهلوان زورآب، پهلوان رحیم، پهلوان نعمت‌الله، پهلوان علی اُرسی دوز، پهلوان دوشنبه و ... که تعداد چهل نفر از آن‌ها همراه با حاکم وقت نهاوند ظفرالسلطان مأمور می شوند به شیراز حرکت کنند و شورش را در آن جا آرام نمایند و موفق می شوند.

بعد از این‌ها نوبت به پهلوان محمد خباز می رسد. وی چهارده پسر داشت و هر چهارده نفر پهلوان بوده‌اند از جمله پهلوان رحیم که بزرگترین پهلوان نهاوند بوده است.

بعد از پهلوان رحیم سه برادر به نام پهلوان سید حسن، پهلوان سید اسدالله، پهلوان سید حسین زندگی می کردند که پهلوان سید حسن زورخانه‌ی محله‌ی خان دوستی را احداث نمود و پس از حدود ۱۵ سال فعالیت با مرگ سید حسن تعطیل گردید. بعد از سید حسن سید میرزا آقایی سجادی که تویسرکانی بود ولی در نهاوند زندگی می کرد زورخانه‌ی

سرخندق را احداث کرد و خود سرپرستی آن را به عهده داشت. در دوران نام برده کشتی‌گیران خوبی مانند احمد اسفندیاری، حسن دوشنبه زری، پهلوان مصطفی، پهلوان احمد قیطاسی، پهلوان داودبک، پهلوان کبود، پهلوان شیخ لحاف‌دوز، پهلوان سید خلیل، پهلوان ابراهیم آخان، پهلوان جعفر نجار، پهلوان روح‌الله دایی، پهلوان مرتضی نبی و ... زندگی و فعالیت می‌کردند.

بعد از این دوره نوبت به فعالیت این جانب رسید که با احداث زورخانه‌ی چهارسوبازار در سال ۱۳۲۰ و بعد از آن باشگاه ناهید در محل فعلی منزل خودم و نیز تأسیس زورخانه‌ی نیرو فعالیت خودم را آغاز کردم و در این دوره ورزشکارانی مانند مجید رهبری، سید احمد، یدالله قصاب، مرتضی قصاب، حمید غلامی، حسین شهبازی، محمدحسن آبدری، محمد روح‌الله، خلیل روح‌الله، محمد سیف، کریم شهبایی و ... فعالیت می‌نمودند. از جمله پهلوان دیگر این دوره می‌توان مردان گوردزی، مصطفی پهلوانی، سید داود و حسین قیاسی نام برد.

مرشدها

در پایان اشاره‌ای می‌کنم به مرشدهای معروف زورخانه‌های نهاوند که بیشتر آن‌ها زیر نظر پهلوان علی اُرسی دوز که از پهلوانان قوی و نیرومند دوران قاجار بود تعلیم دیدند: مرشد احمد که در زورخانه‌ی پای قلعه که صادق قمی در آن جا کشتی می‌گرفت فعالیت می‌کرد. مرشد اسماعیل در زورخانه‌ی سید حسن همچنین مرشد هژل و نیز مرشد حشمت که بعد از خراب شدن زورخانه‌ی سید حسن به اهواز رفت و در آن جا فعالیت خود را ادامه داد. مرشد عزت در زورخانه‌ی ابراهیم آخان و بعد از او مرشد صحبت که بعد از مدتی به زورخانه‌های تهران رفت و نیز مرشد حاجی که بسیار موفق بود و در پایان عمر به تهران مهاجرت کرد. مرشد جواد که مرشدی نامدار بود. او نیز به تهران رفت. مرشد خداداد که شغل اولی او لحاف‌دوزی بود و در سن ۳۵ سالگی از دنیا رفت. مرشد ابراهیم که پهلوان و مرشد بسیار خوبی بود و در سال پیش (۱۳۷۶) از دنیا رفت، و بالأخره مرشد محمد عطاردی آخرین مرشدی که به یاد دارم.